

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

Att välja sin framtid

En jämförande studie av ungdomars tankar kring studie- och yrkeskarriär

Författare: Stefan Langendorf

Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp

Internet

Vårterminen 2019

Handledare: Birgitta Ericson

ABSTRACT

Författare: Stefan Langendorf

Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp

Internet

Vårterminen 2019

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, höstterminen 2019

Skolsegregationen har ökat och det finns stora skillnader i hur olika skolor presterar. Den här uppsatsen undersöker om det finns några skillnader i hur niondeklassare i en svensk kommun i huvudstadsregionen ser på sin studie- och yrkesframtid. Jämförelsen är gjord mellan ungdomar som går i en skola med höga resultat som ligger i ett välbärgat område samt ungdomar som går i en skola med låga resultat som ligger i ett socioekonomiskt svagt område. Tidigare forskning visar bland annat att barn från studievana hem oftare väljer att studera vidare på universitet eller högskola samt att föräldrarnas inkomst i allt högre utsträckning inverkar på ungdomarnas skolresultat. Denna studies empiri är inhämtad genom intervjuer och analyserad genom Bourdieus fältteori samt Giddens teorier om självidentitet. Studien visar att det inte föreligger några skillnader mellan de två grupperna av ungdomar beträffande hur de ser på sin framtida studie- och yrkeskarriär. Den teoretiska ramen kan förklara detta genom att se hur individen formas genom att reflexivt spegla sig i sin samtid samt hur habitus är trögrörligt och därför inte omöjligt att förändra. Den tidigare forskning som presenteras visar dock på att gruppen från socioekonomiskt svagare hem med större sannolikhet inte kommer att fullfölja de planer som de beskriver i intervjuerna.

Nyckelord: Studieval, jämförelse, utbildning, reproduktion, klass, ungdomar

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Avgränsningar	2
Disposition	2
2. Tidigare forskning	2
Välja fritt och välja rätt	3
Social reproduktion	4
Klassresenärer och kvarstannare	4
Vägen efter grundskolan	5
Processen att välja studier	6
Sammanfattning av tidigare forskning	7
3. Teori	7
Bourdieu's handlingsteori	7
Utbildningsfältet	7
Habitus	8
Utbildningskapital	9
Giddens och självidentiteten	11
Emancipatorisk politik	11
Livspolitik	12
Självidentitet och reflexivitet	12
Sammanfattning	13
4. Metod	14
Kvalitativ metod	14
Intervjuundersökning	14
Val av informanter	15
En jämförelse av skolor	15
Jämförelse av områden	15
Genomförande	16
Metod för analys	17
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	17
Etiska överväganden	18

5. Resultat och analys	19
Presentation av informanterna	19
Bakgrund	20
Framtida studie- och yrkeskarriär	21
Förutsättningar för framgång	23
Att lyckas i skolan	25
6. Avslutande reflektion samt förslag på vidare forskning	26
7. Referenser	28
8. Bilagor	30
Intervjuguide	30
Brev till skolläda	31
Anhållan om medgiva	32

Figurförteckning

Figur 1. <i>Andel elever som klarat kunskapskraven</i>	15
Figur 2. <i>Genomsnittlig inkomst i olika områden i kommunen</i>	16

1. Inledning

Den svenska skolans mående har befunnit sig i centrum för samhällsdebatten under lång tid. Från olika håll debatteras bland annat valfrihetens vara eller icke vara, ett återgående till statligt huvudmannaskap och tillåtande av vinstdrivna skolföretag eller inte. Vilken riktning debatten än tar och på vilken sida man än väljer att stå så har Skolverket fastslagit i en rapport från 2018 att segregationen i den svenska skolan har ökat. Under de senaste 20 åren har vi kunnat se att elever i högre utsträckning delas upp utifrån socioekonomisk bakgrund samt etnicitet. Elevernas socioekonomiska bakgrund spelar en allt mer betydande roll i hur väl man lyckas i grundskolan. Detta speglas också i att skillnaden i resultat mellan skolorna ökar. Mellan år 2000 och 2016 har skillnaderna fördubblats (Skolverket 2018).

Skollagen 1 kap. 8 § (2010:800) stipulerar att alla ska ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshem oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen). Siffrorna talar sitt tydliga språk och säger oss att likvärdigheten måste förbättras för att lagen ska kunna efterlevas. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska analysera och föreslå åtgärder för att minska skolsegregationen och förbättra resurstilldelningen till förskoleklass och grundskola. Syftet är att öka likvärdigheten inom berörda skolformer (Utbildningsdepartementet 2018).

En av huvudstadsregionens största kommuner har ca 114.000 invånare. Skolverkets rapport om ökad skolsegregation och stora skillnader i skolresultat är en direkt spegling av kommunens skolsituation. Mellan kommunens topp- och bottenkola skiftar resultaten med ca 50 %. Tittar man på det statistiska underlag som finns att tillgå kan man utläsa att elevernas migrationsbakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå skiljer sig mycket åt mellan dessa skolor. Hur påverkar denna ökade skolsegregation eleverna? Vilka konsekvenser, om några, får detta för elevernas framtidstro vid skolor av så skiftande karaktär? Skiljer det sig åt mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund och från olika skolor?

Denna studie syftar till att undersöka just detta. Det är ju ändå först och främst ungdomarna det handlar om.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Skillnaderna i resultat mellan grundskolorna i Sverige ökar, och den storstadskommun denna studie inriktar sig på är inget undantag. Syftet med denna studie är därför att undersöka om det finns en skillnad i hur ungdomar från skolor med höga respektive låga resultat ser på sin framtida studie- och yrkeskarriär. Då skolorna också ligger i områden av olika socioekonomisk karaktär blir även detta en parameter i denna studie. Frågeställningen är således:

- Finns det en skillnad i hur ungdomar från en skola med låga resultat som ligger i ett socioekonomiskt svagt område ser på sina framtida studie- och yrkeskarriärer jämfört med ungdomar som går i en skola med höga resultat som ligger i ett mer välbärgat område?

AVGRÄNSNINGAR

Denna studie begränsar sig till två skolor som ligger i svensk kommun i huvudstadsregionen. Anledningen till denna avgränsning är delvis de begränsningar i tid som funnits för att utföra denna studie men också det faktum att kommunens segregerade skolor lämpar sig väl för denna typ av studie. Hur urval av medverkande skolor hanterats beskrivs närmare under metodavsnittet.

DISPOSITION

Inledningsvis redogörs för tidigare forskning som är relevant för denna studie. I nästföljande avsnitt presenteras de teorier som använts i studien och därefter följer ett metodavsnitt med beskrivningar och motiveringar till valda metoder. Där finns även en beskrivning av genomförandet av materialinsamling samt tillvägagångssätt vid analys av det insamlade materialet. Sedan följer en presentation av resultaten tillsammans med en analys där resultaten kopplas till de teoretiska referensramarna. Avslutningsvis följer en reflektion samt förslag på vidare studier på området.

2. Tidigare forskning

Det finns gott om forskning som behandlar snedrekrytering till högre utbildning, social reproduktion och vad som styr ungdomars val och orsakerna till detta. För att finna lämplig bakgrundsforskning för min studie använde jag mig bland annat av Lunds universitets söktjänster LubCat och LubSearch efter konsultation med universitetsbibliotekets personal. De sökord som användes var bland annat *välja utbildning*, *yrkesval*, *ungdomar* och *jämförelse* samt för att hitta forskning på internationell nivå de engelska söktermerna *career choice*, *secondary students*,

attitudes, comparison. Några av de träffar som upplevdes relevanta gicks igenom och sparades. Genomläsningen gav även ytterligare tips på lämplig forskning genom de referenser som angivits. Ett urval av denna forskning presenteras i detta avsnitt.

Huruvida det föreligger en skillnad i skolungdomarnas tankegångar kring de förestående karriärs- och utbildningsvägarna beroende på om man går på en skola med generellt goda eller dåliga resultat är dock svårare att finna svar på. I sökandet efter tidigare forskning kring min frågeställning uppfattar jag att det finns ett glapp vad gäller just detta jämförande perspektiv. En sökning i ovan nämnda söktjänster med exempelvis orden *ungdom, utbildning* och *jämförelse* gav förvånansvärt nog inga resultat. Förhoppningsvis kan denna studie leda fram till ytterligare forskning på området. Förslag på sådan presenteras längre fram.

VÄLJA FRITT OCH VÄLJA RÄTT

SOU 2008:69 behandlar frågan om vad som styr individens val av utbildning. Syftet med utredningen är att förbättra kunskapen kring dessa mekanismer för att få underlag för att kunna skapa ett utbildningssystem som minskar risken för felaktiga utbildningsbeslut. Utgångspunkten för utredningen är att människans förmåga vid födseln är likartad oavsett bakgrund och att den sociala snedrekryteringen, vilken påverkas av uppväxtmiljön, innebär att många människor inte väljer rätt utbildning. Detta är enligt utredaren, ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, ineffektivt och bör åtgärdas för att mer effektivt använda samhällets resurser och ta tillvara på individernas förmågor. Utredningen fokuserar till största delen på valet av högskoleutbildning och menar på att dagens system av resursfördelning till universiteten inte främjar en anpassning av utbildningarna till arbetsmarknadens behov. Utredningen visar också på att utbildningsnivån ökar hos den svenska befolkningen samt att svenskarna har en hög utbildningsnivå generellt jämfört med andra länder (SOU 2008:69, s. 11). Den sociala snedrekryteringen uppges vara stor men att familjebakgrundens betydelse minskar vid utbildningsval till de högre nivåerna.

Det är tämligen entydigt att föräldrarnas utbildningsnivå är den i särklass viktigaste faktorn för valet till högre utbildning. (SOU 2008:69 s. 58)

Analysen visar också att familjebakgrunden har en större betydelse när det gäller svenskfödda än invandrare och framförallt när det gäller män (SOU 2008:69, s. 61). Det ges ingen närmare förklaring till detta då det uppges att det saknas forskning på området. Vidare konstateras att ingångslönerna för de som har en högre utbildning är högre än för lågutbildade vilket anges som ett incitament till val av utbildning. För att motverka social snedrekrytering till högre studier menar

man att man behöver satsa mer resurser på utbildning i tidig ålder (SOU 2008:69, s. 14). Resultatet av utredningen visar också på att en ökning av de ekonomiska incitamenten för längre studier skulle minska den sociala snedrekryteringen och grupper med lägre betyg eller där föräldrarna har en svagare ekonomi i högre grad skulle välja att söka sig till högre utbildningar (SOU 2008:69, s. 99).

SOCIAL REPRODUKTION

Pierre Bourdieu och Jean-Claude Passeron (1991) har skrivit boken *Reproduktionen* i vilken de påvisar hur utbildningssystemet bidrar till att reproducera sociala klasser. Teorin i denna bok är baserad på empirisk forskning och publicerades första gången 1970. I boken redogör de för hur exempelvis det språkbruk som förekommer inom skolväsendet ger fördelar till barn från hem med en akademisk bakgrund. Författarna menar att då skolan som institution inpräglar en viss kultur som är legitim hamnar barn som inte får med sig en god språkutveckling hemifrån efter redan från start (Bourdieu & Passeron 1991, s. 153-154).

Språket är det mest effektiva av alla de distanseringstekniker som undervisningsinstitutionen förser sina agenter med, och dess funktion är svårast att genomskåda. (Bourdieu & Passeron 1991, s. 155)

Författarnas undersökning visar på att det språkliga kapitalet och på det sätt som information förmedlas är en av de bäst dolda mekanismerna för att upprätta ett samband mellan elevens sociala bakgrund och hans resultat i skolan. Språket blir en av de mest utmärkande markörerna för individens sociala position (Bourdieu & Passeron 1991, s. 164). Vidare framkommer också vikten av att det akademiska språket är, så att säga, invariant: Det visar sig att en individs ”naturlighet” i språkbruket även spelar in i lärarens bedömningar av eleven (Bourdieu & Passeron 1991, s. 165-166). Enligt bokens författare sker en slags automatisk sällning av elever till vissa gymnasieprogram eller högre utbildning utöver den som sker via exempelvis betyg. De menar att barn till arbetare i hög utsträckning väljer att inte söka då de inte upplever att sannolikheten att klara sig igenom den är speciellt stor (Bourdieu & Passeron 1991, s. 202-203).

KLASSRESENÄRER OCH KVARSTANNARE

Ulf Gruffmans studie med namnet *Klassresenärer och kvarstannare* undersöker vilka motiv ungdomar har i valet av gymnasieutbildning. Likt många andra identifierar även han inledningsvis föräldrarnas utbildningsnivå som den enskilt mest bidragande faktorn till valet att studera vidare på högskola. Gruffman menar på att elever ur medelklassen saknar information hemifrån om arbetaryrken och vice versa vilket leder till att habitus i slutändan har en avgörande roll i beslut rörande utbildningsvägar. För vissa elever, som väljer att gå emot sitt habitus, uppges

informationskanaler såsom media vara den främsta anledningen till valet (Gruffman 2010, s 79). Gruffmans undersökning fokuserar främst på ungdomarnas egna uttalade motiv och finner bland annat att det finns en stor skillnad i intressen hos de ungdomar som väljer yrkesförberedande respektive högskoleförberedande program. Urvalet i denna studie består av ungdomar med medelgoda betyg som studerar på yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Anledningen till detta urval uppges vara att det är den grupp som har de största sociala skillnaderna när det kommer till val av utbildning. Gruffman urskiljer två olika diskurser i varför man väljer respektive inriktning. De elever som valt något av de naturvetenskapliga programmen talar till större del om att intresset för ämnena på utbildningen ligger till grund för valet. Bland dessa ungdomar råder en större osäkerhet kring vad de vill bli i framtiden varför man väljer en utbildning som ger en bred behörighet och större möjligheter att ändra inriktning längre fram. Informationen om studieinriktningen har hämtas från familj, släkt och vänner. På de yrkesförberedande programmen finns istället ett intresse för att arbeta med exempelvis människor, djur, natur eller ting. Det finns en mer uttalad skoltrötthet vilket leder till önskemål om mer praktiskt inriktat arbete. En önskan om att kunna börja jobba omedelbart efter gymnasiet uppges också vara vanligt förekommande. Även dessa ungdomar har fått informationen kring sina val främst genom den närmaste omgivningen. Gruffman drar således slutsatsen att de värderingar man får med sig hemifrån och föräldrarnas egna råd spelar en stor roll i valet av utbildning. Undersökningen visar också på att könet reproducerar klassindelningen genom att utbildningsvalen skiljer sig åt mellan flickor och pojkar vilket kan härröras till tillägnet av könshabitus under uppväxten (Gruffman 2010, s 85).

VÄGEN EFTER GRUNDSKOLAN

James Dresch och Anders Lovén följde under två år ett antal ungdomar från årskurs nio till årskurs två på gymnasiet. Syftet var att undersöka hur deras tankegångar gick inför och efter gymnasievalet och vad som påverkade deras val av utbildning. Man undersökte även vilken betydelse etnicitet, socialgrupp och kön hade på studievalet. Denna studie utmärkte sig i det avseendet att den innefattade ett större antal ungdomar än liknande studier gjort tidigare. För att få både bredd och djup har forskarna kombinerat enkätundersökning med fördjupade intervjuer (Dresch & Lovén 2010, s. 37). Enligt undersökningen visar både svenska och utländska studier att bland annat social bakgrund, kön och etnicitet är betydelsefulla faktorer vid val av framtida studie- och yrkeskarriärer. Det lyfts hur unga människor formas under sin uppväxt vilket resulterar i förutsägbara beslut och handlingsmönster (Dresch & Lovén 2010, s. 37). Resultatet visar att ungdomarna till stor del fattar beslut baserade på inverkan av den närmaste omgivningen såsom familj och släkt. Det framkommer

också att ungdomarna i liten utsträckning själva är medvetna om vilka faktorer som spelar in i de beslut de fattar. De har bilden av att det är de själva som fattat besluten. De ser föräldrarna mer som stöttande än påverkande. Dock finns en viss skillnad mellan de elever som har svenskfödda föräldrar och de som har utlandsfödda föräldrar. Den senare gruppen uppger att föräldrarna i större utsträckning påverkat valet (Dresch & Lovén 2010, s. 37, 54). Samma grupp var också mindre benägna att använda exempelvis internet och studiebesök för att informera sig om sina möjligheter. I analysen beskriver forskarna bland annat hur gymnasievalet markerar en slags övergång från barndomen till vuxenvärlden. Valet av utbildning är första steget i att forma sin framtid och är en utmaning för de allra flesta i en period av identitetsskapande och undersökande av den egna självbilden. Man gör också antagandet att många av ungdomarnas val av gymnasieprogram är mer känslobaserat än rationellt (Dresch & Lovén 2010, s. 54-55). Studiens resultat konstaterar också att mycket lite har förändrats över tid. Man menar på att samma mekanismer styr ungdomarnas beslut den digitala revolutionen till trots. Den nya tidens informationsflöde och den mer reklamliknande informationen från gymnasieskolorna gör att ungdomarna får svårt att tolka och sälla informationen vilket i sin tur leder till fler ogrundade val och fler byten av gymnasieprogram och även avhopp under den följande vårterminen (Dresch & Lovén 2010, s. 57-58).

PROCESSEN ATT VÄLJA STUDIER

En liknande studie gjord i Danmark finns publicerad i *Scandinavian Journal of Educational Research* från 2014. Likt den svenska studien beskriven tidigare har man följt ett antal danska studenter under ett antal år från valet av utbildning och framåt med syftet att utröna vad som inverkar på elevernas val av utbildning. Skillnaden är att här gäller studien gymnasieelevers val av högre utbildning (Tolstrup Holmegaard, Ulriksen & Møller Madsen 2014 s. 21). Resultaten från dessa studier kan nog ändå sägas vara snarlika. I resultaten framkommer att ungdomarna tänker att beslutet om framtida studier ska vara unikt och baserat på individuella intressen och vem man är och vem man vill vara (Tolstrup Holmegaard et al. 2014 s. 36). Det visar sig dock att detta karriärval är betydligt mer komplext och är en process där många faktorer spelar in. Även den danska studien påtalar den inverkan som ungdomarnas familjebakgrund och socialiseringsprocess har för valet av framtida karriärvägar: Hur deras bakgrund och sociala nätverk ger ett slags ramverk för vilka möjliga alternativ som finns tillhands. Detta är dock inte något som ungdomarna själva ser som avgörande i sina beslut. I deras ögon handlar valet om ett individuellt beslut fattat i ensamhet. Studien visar hur ett välinformerat socialt nätverk öppnar upp för fler möjligheter och alternativ: Ju mer kunskap om utbildningsvägar och olika möjligheter till jobb desto större chans till att fatta

välgrundade beslut (Tolstrup Holmegaard et al. 2014 s. 37).

SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING

Tidigare studier visar på hur social bakgrund, etnicitet och kön har en stark inverkan på de beslut om framtida studier som ungdomar fattar. Det framkommer också att besluten om vilken inriktning på studier man bör välja uppfattas som individens ansvar och en del i formandet av den egna identiteten. Denna forskning utgör bakgrunden till studiens frågeställning om jämförelser av utbildningsval och framtidsperspektiv hos ungdomar på skolor med olika kunskapsresultat.

3. Teori

Här presenteras de teorier som används för att analysera det inhämtade empiriska materialet. Då tidigare forskning visar på den sociala bakgrundens betydelse för val av vidare studier samt yrkesrollen som en del av skapandet av identiteten har jag valt att analysera resultaten genom Bourdieus handlingsteori samt Giddens teorier om självidentitet.

BOURDIEUS HANDLINGSTEORI

Pierre Bourdieu (1930-2002) var en framstående fransk sociolog som bland annat utvecklade en teori om hur människor agerar och interagerar i sociala strukturer. Denna teori om människors handlande kan sammanfattas i de tre begreppen fält, habitus och kapital. Bourdieus handlingsteori kan sägas vara relationell, vilket betyder att verkligheten konstrueras i mötet mellan människor.

Utbildningsfältet

Enligt Bourdieu agerar människor inom olika sociala fält. Ett fält är i detta sammanhang när

*... en avgränsad grupp människor och institutioner strider om något som är gemensamt för dem.
(Broady 1991, s. 266)*

Ett fält uppstår därmed där det finns någon form av gemensamt intresse att försvara eller erövra. Dessa kan vara av symbolisk eller materiell natur men är specifika och äger ett värde för just den gruppen människor. Ett fält enligt Bourdieus definition behöver alltså ha en viss grad av oberoende och självbestämmande där tingens värde är unikt för den sammansättning av institutioner, grupper och individer som agerar där (Broady 1991, s. 267, 269). Fälten kan alltså delas in på en mängd olika sätt som exempelvis kulturens fält, politikens fält, eller som i fallet med denna studie; skolans fält. Fälten har sina egna specifika uppsättningar av regler för interaktion och maktstrukturer. Det är

inom dessa fält som människor agerar i relation till varandra och den position på fältet som vi innehar bestämmer på vilket sätt interaktionen sker. Positionen inom fältet bestäms av bland annat habitus och kapital, vilka förklaras närmare längre fram. Detta innebär att vår position kan skilja sig åt beroende på vilket fält vi befinner oss. En framstående position inom ett fält betyder inte att man innehar samma position inom ett annat fält.

Habitus

Habitus kan förklaras som de förkroppsligade kunskaper som vi fått med oss under vår uppväxt som bidrar till att forma oss som individer. Från den tidiga barndomen präglas vi av vardagliga situationer som senare kommer att bestämma hur vi tänker och värderar olika sociala sammanhang under livets gång. Genom vårt habitus vägleds vårt agerande utan att vi är medvetna om det och ger oss en specifik förståelse för hur världen runtomkring oss är beskaffad. Det är också habitus som vägleder oss inom de fält vi agerar (Broady 1991, s. 228). Att knyta teorin om habitus till denna studie kan ge en förståelse för den sociala bakgrundens betydelse för resultaten då habitus enligt Bourdieu även bidrar till att reproducera sociala strukturer och maktordningar. Som exempel kan nämnas att familjen, som är en allmängiltig norm om social ordning, ger upphov till, och reproducerar, en mängd beteenden baserade på en normaliserad idé om tingens ordning; giftemål, familjebildning, syskonkärlek etc. Familjen blir därigenom något som framstår som naturligt och eftersträvansvärt och genom sin status som ”det normala” betingar privilegier och social status (Bourdieu 1995, s. 118-119).

Habitus är en socialiserad och strukturerad kropp, en kropp som har införlivat de inneboende strukturerna i en värld eller i en viss sektor av denna värld, ett fält, och som strukturerar hur agenterna uppfattar och handlar i denna värld. (Bourdieu 1995, s. 131).

Bourdieu menar vidare att samhällets sociala strukturer inte har någon direkt och absolut påverkan på individers handlande. En individs agerande i en specifik situation kommer att färgas av dennes habitus. De sociala strukturernas inverkan kommer således att tolkas genom det inpräglade habitus som individen besitter. Detta ska inte tolkas som att individen saknar förmåga till aktiva val och eget handlande men uppmärksammar frågan kring var motivet till handlingarna kommer ifrån. Vi handlar alltså inte i total frihet utan valen påverkas av mötet mellan habitus och den aktuella situationen (Broady 1991, s 229-231).

... människors habitus sätter ett slags ram för deras handlande, avgränsar ett spektrum av tillgängliga handlingsstrategier, men hur de - inom denna ram - faktiskt kommer att handla vid en given tidpunkt avgörs alltid i mötet mellan deras habitus och de aktuella konkreta omständigheterna. (Broady 1991, s. 296)

Habitus kan därmed komma att påverka de val vi gör under livets gång vad gäller exempelvis utbildning, livsstil och kulturkonsumtion. För att ta ett exempel med relevans för denna studie kommer barn till högskoleutbildade föräldrar sannolikt att studera vidare på högskola i högre utsträckning än barn till föräldrar med lägre utbildningsnivå (Bourdieu 1995, s. 19).

Utbildningskapital

Den gängse tolkningen av begreppet kapital kan nog sägas vara en tillgång av ekonomisk karaktär. I Bourdieus version av begreppet har det dock en vidare innebörd. Kapital i Bourdieus mening innebär ett innehav av tillgångar av skiftande karaktär som tillerkänns ett värde i ett specifikt sammanhang av en specifik grupp. Kapital är alltså ett relationellt begrepp som förutsätter att det finns en marknad som erkänner värdet på en utförd handling eller på en bestämd titel. Kapital behöver således inte vara en tillgång av materiell natur utan kan likväl finnas i en kunskap, ett familjenamn eller en titel. Tillgången på kapital bidrar, tillsammans med habitus, till att bestämma individens position på fältet. Bourdieu skiljer mellan tre olika kapitaltyper som har olika innebörd för individens möjligheter att försvara sin position; symboliskt kapital, socialt kapital och ekonomiskt kapital. Det sistnämnda syftar på rent materiella och ekonomiska resurser medan de två andra beskriver andra tillgångar. Socialt kapital kan beskrivas som tillgångar i form av relationer; familj och vänner eller andra nätverk. Även ett familjenamn kan vara en typ av socialt kapital som kan ge fördelar inom vissa fält (Broady 1991, s. 169-170). Det sociala kapitalet kan inte överföras eller tillskansas genom institutioner eller materiella tillgångar utan är mer direkt förbundet med mellanmänniska relationer (Broady 1991, s. 177). Den tredje kapitalformen, som Bourdieu benämner symbolisk kapital, kan beskrivas som

*... det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde.
(Broady 1991, s. 169)*

Det symboliska kapitalet kan delas in i flera undergrupper som exempelvis kulturellt kapital, vilket kan innebära förmågan att veta vad som är god konst eller rätt modetrend. Även språket kan sägas vara en del av det kulturella kapitalet. Språket är enligt Bourdieu inte enbart ett medel för kommunikation utan kan också vara ett privilegium eller en begränsning då komplexiteten av det vokabulär man besitter bland annat påverkar möjligheterna att nå utbildningsframgångar (Bourdieu & Passeron 2008, s. 121). Man kan alltså säga att barn som inte får med sig en god språklig utveckling hemifrån kommer att ligga efter redan från start. Detta kan i denna studie innebära att ungdomar med invandrarbakgrund har sämre förutsättningar att klara att uppnå en hög nivå av den kunskap som efterfrågas i skolvärlden. Den mängd kunskap som en person tillskansat sig inom ett

specifikt område beskrivs som utbildningskapital. Värdet på det symboliska kapitalet uppstår genom att andra aktörer (ofta inom samma fält) erkänner kunskapen eller förmågan som en tillgång. En stor kunskap inom ett visst område innebär inte att individen per se har ett stort symboliskt kapital. Kapitalet är enbart gångbart inom det fält där andra aktörer tillerkänt kunskapen ett värde. En liknelse som kan tydliggöra detta är sedlar av en specifik valuta; svenska kronor betingar ett värde inom våra gränser men är i princip helt utan värde om du kommer till ett annat land. Det symboliska kapitalets värde är alltså bundet både till sin plats i det sociala rummet men också till sin specifika plats i tiden (Bourdieu 1995, s. 97-98, 101).

Det symboliska kapitalet är noga taget en relation mellan å ena sidan en individ, grupp eller institution som besitter vissa egenskaper eller tillgångar; å andra sidan perceptionen hos de människor som uppfattar samma egenskaper eller tillgångar. Att ett konstnärligt verk representerar symboliskt kapital beror av att det finns grupper som tillerkänner det konstnärligt värde. En konstnär är den som lyckas intala andra att han är konstnär. (Broady 1991, s. 296)

GIDDENS OCH SJÄLVIDENTITETEN

För att försöka förstå och analysera det empiriska material som samlats in i denna undersökning behöver man titta på vad som påverkar människans skapande av sin identitet i det senmoderna samhället. Jag har där valt att använda mig av Anthony Giddens teori om självidentitet. Giddens (1996) menar att vi lever i en tid av senmodernitet där modernitetens livsvillkor dragits till sin spets. För att fullt ut förstå vidden av vår tids identitetsskapande projekt kan det vara bra att initialt lyfta blicken och titta på vad som kan inverka utifrån en makronivå.

Emancipatorisk politik

Enligt Giddens (1991) handlar politiken i senmoderniteten till stor del på olika sätt om människans frigörelse; frigörelse från religionens och traditionens förtryck, frigörelse från klasssamhällets begränsningar eller frigörelse från den patriarkala ordningen. Med andra ord frigörelse från allt det som står i vägen för individens möjligheter i livet. Den emancipatoriska politiken definieras enligt Giddens som

... en generell livsåskådning som framförallt strävar efter att befria individer och grupper från hinder som på ett negativt sätt påverkar deras livsmöjligheter. (Giddens 1991, s. 249)

Politiken i senmodern tid handlar alltså till stor del om att befria individen från gamla, förtryckande dogmer och att få bukt med orättvisa hierarkiska förhållanden. Hur dessa mål ska uppnås råder det givetvis delade meningar om men detta övergripande frihetstänk menar Giddens är kärnan i det

samtida politiska projektet. Genom att likt vetenskapen bygga vidare på ny kunskap kan individen genom frigörelse från begränsande traditioner och normer gå vidare och utvecklas.

*Människan har förmågan att reflexivt använda historien för att skapa historia.
(Giddens 1991, s. 249)*

Begreppet reflexivitet återkommer jag till längre fram. Den emancipatoriska politiken kan alltså sägas vara en kraft som är på väg mot något och som därmed rör sig bort från något. Bort från inlåsning och förtryck och mot frihet. Denna frihet ska dock inte ses som fullständig då den bygger på respekt för andra och insikten om ett gemensamt ansvar. Ett exempel på den emancipatoriska politikens stävan efter individens frigörelse kan sägas vara just de möjligheter till individuella val av studier och karriär som ungdomarna i denna studie står inför. Ett utvecklat och utjämnande utbildningssystem som tar bort hinder och skapar en ökad möjlighet att forma sin egen framtid kan sägas vara just vad det senmoderna politiska projektet handlar om.

Livspolitik

*Medan den emancipatoriska politiken är en politik om livsmöjligheter, så är livspolitik en fråga om livsstilar.
(Giddens 1991, s. 253)*

En av de framträdande aspekter som definierar det senmoderna livet i väst är möjligheten att skapa den identitet du önskar. Denna livsstilspolitik handlar om rätten till personlighet och individualitet och om rätten till självförverkligande och att få välja hur man ska leva sitt eget liv, både på ett personligt och kollektivt plan. Den emancipatoriska politiken har banat vägen för att nå frigörelsen från traditioner och gett upphov till allt fler valmöjligheter. Livspolitik behandlar således inte de beslut som ger oss möjligheten att välja utan om själva valmöjligheterna; de beslut som påverkar skapandet av självidentiteten (Giddens 1991, 252-272). Det är exakt en sådan situation som undersöks i denna studie varför detta blir mycket relevant.

Självidentitet och reflexivitet

Det identitetsskapande projektet som ungdomar i tonåren står inför är, som jag skrivit tidigare, ett uttryck för senmoderniteten som till stor del präglas av människans strävan efter självförverkligande. Tidigare generationer har i mycket högre utsträckning varit bundna vid en fast identitet präglad av traditioner och krav från exempelvis religion och familj och lokala normer har dikterat villkoren för individens möjligheter. Idag ser möjligheterna helt annorlunda ut. Genom en större frihet och ett ständigt ökande informationsflöde i en värld som blir mindre och mindre tack vare ny teknik är självet idag ett pågående projekt som individen på egen hand måste ta ansvar för

att skapa; du är inte längre vad du är, utan vad du väljer att göra dig till. Det gamla talesättet ”Skomakare, bliv vid din läst” har således ingen plats i senmoderniteten i Giddens teori. Skapandet av självidentiteten är en reflexiv process vilket betyder att identiteten skapas genom att ständigt utvärdera sig själv och sina livsval och jämföra dom med omvärldens fordringar. För att ta ett tydligt exempel kan man jämföra med den bild människor väljer att visa upp av sig själva på sociala medier. Där finns stora möjligheter att skapa den person som man önskar vara. Giddens problematiserar också dessa möjligheter genom att poängtera att senmoderniteten inte ger något utrymme för att välja bort den identitetsskapande processen.

*Under högmodernitetens villkor följer vi inte bara livsstilar, utan tvingas att göra det.
(Giddens 1991, s. 101)*

Jämfört med tidigare generationer så ställs individen idag inför en enorm mängd valmöjligheter men senmoderniteten erbjuder få hjälpmedel till vad som bör väljas. I det senmoderna samhället är livsstilen kärnan i skapandet av självidentiteten. Eftersom livstil till stor del är något som konsumeras så är ju alla val som finns till buds i egentlig mening inte tillgängliga för alla (Giddens 1991, s. 102). Då individens livsmöjligheter avgör vilka livsstilsval som är möjliga att göra är strävandet efter frigörelse från förtryckande situationer det centrala för att förbättra förutsättningarna för ökade livsmöjligheter (Giddens 1991, s. 107). Detta tänker jag är centralt i den situation som ungdomar befinner sig i när de exempelvis ska välja gymnasieutbildning.

SAMMANFATTNING

Det kan tyckas motstridigt att använda dessa två teorier tillsammans där Bourdieus begrepp habitus kan tolkas som ett slags genetiskt arv som är oföränderligt och därmed skulle innebära en motpol till Giddens teorier om individens skapande av identitet. Broady (1991, s. 175) argumenterar dock för att Bourdieus begrepp inte ska tolkas så statiskt utan även ger utrymme för förändring då exempelvis det kulturella kapitalet kan återfinnas på olika nivåer, bland annat som en del av habitus, men också att det kan förvärfvas genom exempelvis utbildning.

På liknande sätt kan det kulturella kapitalet återfinnas på olika nivåer, eller i olika ”tillstånd”: förkroppsligat tillstånd (som system av dispositioner, dvs. habitus), objektiverat tillstånd (målningar, böcker, verktyg etc) samt institutionaliserat tillstånd (examina, utbildningstitlar etc). (Broady 1991, s. 181)

Bourdieu menar således att habitus är seglivat men därmed inte sagt att det är orubbligt (Broady 1991, s. 231). Därav har jag ansett att dessa två teorier kan kombineras och är lämpliga för analys av min frågeställning. Bourdieus handlingsteori ger en bra grund för analys av bakgrundens betydelse när det kommer till de deltagande informanternas tankegångar i denna studie och Giddens

teorier om skapandet av den egna identiteten ger ett bra komplement för att förstå hur samtidens sätt att se på individen inverkar på tankar om framtida studier samt yrkesval.

4. Metod

I detta avsnitt presenteras de metodologiska val som gjorts för att nå den kunskap som undersökningen syftar till. Här redogörs även för tillvägagångssätt, urval, validitet och reliabilitet samt etiska överväganden. En utförlig beskrivning av forskningsmetoderna ger en möjlighet för andra att upprepa undersökningen.

KVALITATIV METOD

Eftersom syftet med denna undersökning är att utröna kunskap om hur ungdomar ser på sin framtida studie- och yrkeskarriär valdes en kvalitativ forskningsansats. Kvalitativ forskning handlar, till skillnad från kvantitativ forskning, om att söka förståelse snarare än att söka en förklaring. Denna typ av forskningsinriktning lämpar sig väl när man söker information om exempelvis hur samhällets mekanismer fungerar eller en förståelse för olika gruppers livssituationer vilket är fallet i denna studie (Ahrne & Svensson 2015, s. 12).

INTERVJUUNDERSÖKNING

I en forskningsintervju är ambitionen att få fram så oomtolkade beskrivningar som möjligt av informanten. Hens känslor, upplevelser och handlingar är innehållet som intervjun syftar till att få fram. Det är alltså inte någon form av allmänna åsikter som forskningsintervjun efterfrågar, utan just den specifika informantens hållning. Varför informanten agerar, känner eller tänker som den gör är en uppgift för forskaren att utröna (Kvale 1997, s. 36). En forskningsintervju kan anta olika former och som metod för informationsinhämtning valdes i detta fall semistrukturerade intervjuer. Intervjun som metod är väl lämpad i denna typ av undersökning där information om olika personers synsätt eftersöks (Ahrne & Svensson 2015, s. 43).

En semistrukturerad intervju, eller halvstrukturerad livsvärldsintervju, definieras som

... en intervju vars syftet är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka de beskrivna fenomenens mening. (Kvale 1997, s. 13)

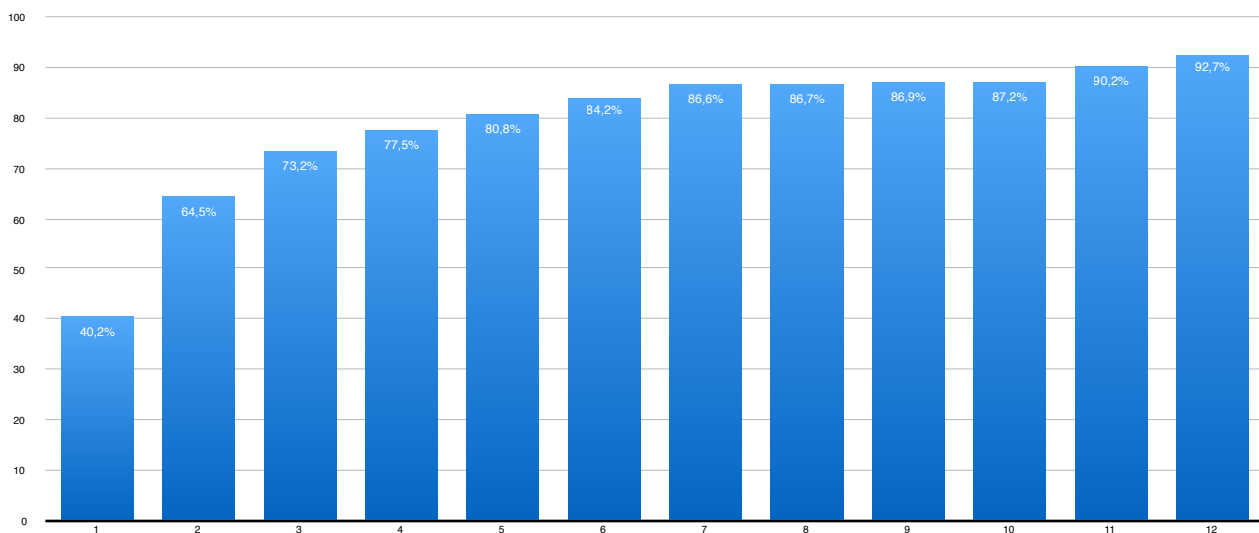
I en semistrukturerad intervju används ett förutbestämt underlag med teman eller frågor som ska behandlas under intervjuens gång. Frågorna kan komma i en bestämd ordning men forskaren har också en stor frihet i att följa med i den riktning som intervjun tar. Jag valde i denna undersökning att följa den intervjuguide som jag tagit fram för att så långt som möjligt skapa en liknande situation med alla informanter (se bilaga 1 *Intervjuguide*). Ytterligare en anledning till att följa intervjuguiden var försöka undvika att frågorna skulle bli ledande vilket kan vara en risk vid intervjuundersökningar (Kvale 1997, s 145).

VAL AV INFORMANTER

Det är väl belagt genom tidigare forskning att barn till föräldrar med högskoleutbildning i större utsträckning än andra väljer att studera vidare på högskola eller universitet (SOU 2008:61). Nyare studier visar också på att föräldrarnas ekonomi i allt högre utsträckning påverkar skolungdomars betyg (Skolverket 2018). Detta innebär följaktligen sämre förutsättningar att kunna studera vidare efter gymnasiet. Då denna studie syftar till att jämföra ungdomars tankegångar från skolor med olika resultat och som ligger i områden med olika socioekonomisk karaktär inleddes arbetet att undersöka vilka skolor som var mest lämpade för att medverka i studien. Detta avsnitt beskriver urvalsprocessen och innehåller även relevant statistik.

En jämförelse av skolor

Den aktuella kommunen har sammantaget 14 grundskolor med högstadium spridda över kommunen (Kommunens hemsida, u.å. a). I Skolverkets databas finns statistik till och med 2018 samlad. Då en av skolorna i kommunen färdigställdes 2018 finns endast 13 av skolorna representerade i databasen. Jag valde att titta på skolornas genomsnittliga resultat för niondeklassare under en femårsperiod. Då ett antal skolor inte varit verksamma under hela perioden blev det slutligen tolv skolor kvar att jämföra. Snittvärdet av andelen elever som klarat kunskapsmålen räknades fram för samtliga skolor och den skolan med högst respektive lägst värde valdes ut. Skillnaden mellan de två skolornas resultat uppgick till 52,5 %. Skolresultaten presenteras i figur 1.

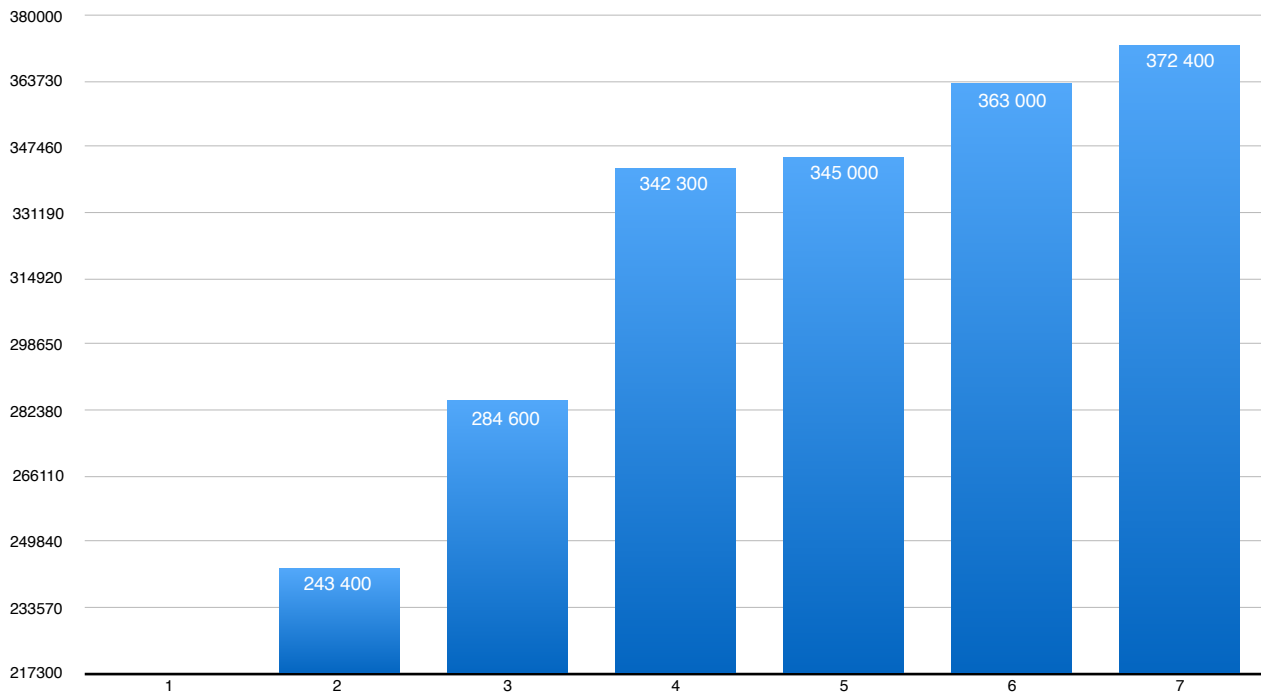

Figur 1. Andel elever som klarat kunskapskraven i årskurs 9. Medelvärde över en femårsperiod.

Initialt togs kontakt via e-post (se bilaga 2 *Brev till skolledning*) med de två skolor som var av störst intresse med hänvisning till studiens syfte. Ambitionen var att den vägen nå fram till informanter som var lämpade för undersökningen. En av skolorna var villig att delta medan den andra valde att avstå. Ledningen vid ytterligare en skola kontaktades via e-post men de återkopplade aldrig trots flera propåer. För att få tag på det större antal informanter som behövdes användes istället personliga kontakter. Samtliga av dessa gick på den skola vars resultatnivå var näst lägst. Det genomsnittliga resultatet låg 27,2 % lägre än den ledande skolan vilket gjorde även den relevant ur undersökningens jämförande perspektiv. Den skola som valde att medverka, vilket också var den skola med högst resultat, gick ut med en förfrågan till samtliga niondeklassare om att delta i undersökningen varav 18 anmälde intresse. De fem slutgiltiga deltagarna valdes ut dels genom föräldrars medgivande (Se bilaga 3 *Anhållan om medgivande*) och dels för att de fanns tillgängliga enligt sitt schema vid den överenskomna tidpunkten.

Jämförelse av områden

Enligt SCB (u.å.) finns ett flertal sätt att göra en socioekonomisk indelning och jag valde för denna studie att använda inkomst som indelande faktor i val av områden att undersöka. Den kommun som ingår i denna studie tillhandahåller via sin officiella hemsida statistik över olika områden i kommunen. Där finner man bland annat siffror över inflyttning, arbetslöshet, sjuktal, utbildningsnivå samt inkomst. Denna statistik har använts i val av områden. Den senast tillgängliga statistiken kommer från 2015. Högst inkomst fann man i området Stuvsta/Snättringe med en medelinkomst på 372.400 kronor. Lägst medelinkomst hade område 1 med 217.300 kronor. Inkomsterna redovisas i figur 2.

Figur 2. Genomsnittlig inkomst i olika områden i kommunen.

De skolor som redan valts utifrån meritvärde låg placerade i vitt skilda socioekonomiska områden enligt ovan presenterade mått.

GENOMFÖRANDE

Intervjuerna skedde samlat under två dagar. De första fem informanterna intervjuades i ett enskilt rum på ett bibliotek. Platsen valdes med tanke på tillgänglighet och närheten för de medverkande. Resterande fem informanter intervjuades på sin skola på studievägledarens kontor. Denna dag hade organiserats av studievägledaren och rektorn på skolan och de utvalda eleverna hade fått tider då de skulle närvara. På morgonen visade det sig dock att två av eleverna inte fanns på plats och skolans studievägledare ordnade fram två ersättare. Då inga andra krav än att informanterna skulle gå i nionde klass fanns, var detta inget som jag ansåg vara problematiskt för undersökningens syfte. Samtliga informanter intervjuades enskilt och intervjuerna pågick i ca 15-20 minuter vardera. Denna begränsade tid berodde på att den medverkande skolan inte ville låta eleverna vara borta längre än så från sina respektive lektioner. Samma tidsbegränsning valdes då även till den andra gruppens intervjuer för att förutsättningarna skulle bli så likartade som möjligt. Vid det andra intervjutillfället, vilket ägde rum på skolan, fanns studievägledaren med i rummet. Detta var ett krav från rektorn. Studievägledaren höll sig dock i bakgrunden under intervjuerna. Intervjuerna spelades in i en smartphone och transkriberades samma dag.

METOD FÖR ANALYS

I arbetet med det empiriska materialet har jag följt tre grundläggande principer för samhällsvetenskaplig analys; sortering, reducering och argumentation (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 220-236). De transkriberade intervjuerna gicks igenom och sammanfattades genom meningskoncentrering vilket är en metod för att reducera långa svar och därigenom få ett mer kort och koncist material att arbeta med (Kvale 1997, s. 174). Detta förfarande gav också upphov till en tematik i informanternas svar vilken också använts i redovisning och analys av materialet. De bearbetade och reducerade svaren fördes sedan över till en tabell vilket gav en bra överblick som underlättade i jämförelsen av informanternas svar vilket är studiens syfte. På detta sätt gick det att på ett förhållandevis enkelt sätt att se vilka likheter och skillnader som förelåg mellan informanternas svar. Det bearbetade materialet analyserades och tolkades genom de teoretiska utgångspunkterna som redogörs för i nästa avsnitt samt tolkades mot bakgrund av tidigare forskning och statistik. Slutligen valdes lämpliga citat ur de transkriberade intervjuerna ut för att på så sätt ge läsaren en inblick i det empiriska materialet.

VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET

Validitet och reliabilitet är två vanliga begrepp inom forskningen som beskriver vilken kvalitet en undersökning kan sägas ha. Dock skiljer sig innebörden åt vad gäller kvantitativa och kvalitativa studier. En kvantitativ studie handlar om att mäta något vilket kort sagt innebär att tilldela något ett specifikt numeriskt värde. I detta sammanhang handlar validitet om att man har valt en mätmetod som verkligen undersöker just det man ämnar undersöka. En våg mäter på ett bra sätt ett objekts vikt men säger ingenting om hur vikten är fördelad. Det gäller alltså att använda rätt verktyg (metod) till den specifika mätningen för att säkerställa att man verkligen mäter det som avses (Patel & Davidson 2011, s. 101; Kvale 1997, s. 215). Begreppet reliabilitet behandlar metodens tillförlitlighet; alltså om kan vi vara säkra på att det resultat vi får fram verkligen är korrekt (Patel & Davidson 2011 s. 102).

När det gäller kvalitativ forskning, vilket innebär att tolka och söka förståelse, har begreppen en något annorlunda innebörd. God validitet kan i detta fall sägas handla om hela forskningsprocessen. Från hur forskaren använder sin förförståelse, till insamlingen av empiri, och om de tolkningar som gjorts skapar kunskap om studieobjektet med mera. Begreppet reliabilitet får också en annan innebörd då exempelvis olika svar på en fråga från samma person i en kvalitativ studie inte nödvändigtvis är tecken på låg reliabilitet som vid en kvantitativ studie. Det kan istället ge forskaren

ytterligare material och fenomen att uttolka. Reliabiliteten i en kvalitativ studie ligger därför närmare begreppet validitet och används knappt av kvalitativa forskare (Patel & Davidsson 2011, s. 106). I en kvalitativ studie är det därför av vikt att beskriva forskningsprocessen på ett tydligt sätt så att läsaren själv kan göra en bedömning av tillvägagångssätt, resultat och tolkningar.

Ytterligare ett vanligt begrepp är generaliserbarhet vilket i kvantitativa studier betyder att man kan överföra resultaten från ett stickprov till en hel population. Detta är sällan görbart i en kvalitativ studie. Det kan dock vara så att utkomsten från en kvalitativ studie kan generaliseras till snarlika fenomen eller situationer (Patel & Davidsson 2011, s. 109).

Metoderna och genomförandet av denna undersökning har tydligt redovisats och därigenom ges en god transparens till de tankar som föranlett de metodologiska valen samt hur undersökningen utförts. Det är svårt att generalisera resultaten som framkommer i denna undersökning. Om en liknande undersökning görs med andra informanter finns risken för att andra svar ges. Hade antalet intervjuer varit fler skulle en större möjlighet att uppnå representativitet funnits. Dock har en mättnad i informanternas svar redan vid detta låga antal kunnat anas vilket kan indikera att fler informanter inte nödvändigtvis hade gett ett annorlunda utfall eller att ny kunskap framkommit (Ahrne & Svensson 2015, s. 42).

ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Vilka etiska koder som ska tas i beaktande kan variera och ska bedömas utifrån den unika situationen (Kvale 1997, s. 106). Flera aspekter har tagits hänsyn till i arbetet med denna studie. Denna studie utgår från de forskningsetiska principerna antagna av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (Vetenskapsrådet, u.å.). Principerna behandlar de krav som finns på att forskningen som bedrivs håller hög kvalitet samt att deltagare i forskningsprojekt inte utsätts för exempelvis skada eller kränkande behandling. Det senare, som benämns individskyddskravet, kan sammanfattas i fyra huvudkrav vilka jag använt mig av i denna studie.

- *Informationskravet*

Forskaren ska informera berörda parter om forskningens syfte. Deltagare ska även informeras om deras roll i forskningsprojektet samt vilka regler som gäller för deras deltagande.

- *Samtyckeskravet*

Forskaren är skyldig att informera om att deltagandet i projektet är frivilligt och att deltagaren

när som helst har rätt att avbryta sin medverkan. Om informanten är under 15 år och undersökningen är av etisk känslig karaktär ska även samtycke inhämtas från vårdnadshavare.

- *Konfidentialitetskravet*

Uppgifter om de deltagande ska förvaras så att obehöriga inte ska kunna ta del av dessa. Avrapportering, både skriftligt och muntligt, ska ske på sådant sätt att det inte går att identifiera enskilda individer i projektet.

- *Nyttjandekravet*

Insamlade uppgifter som berör enskilda individer får inte nyttjas på annat sätt än i forskningssyfte. Generellt gäller att insamlade uppgifter kan överlåtas till andra forskare om de

... ikläder sig de förpliktelser mot uppgiftslämnare och försökspersoner som de forskare som ursprungligen insamlade materialet utlovat. (Vetenskapsrådet u.å., s. 14)

Jag har dock i denna studie bortsett från denna generella riktlinje och gått på den striktare linjen att det insamlade materialet endast får användas i min egen studie. De medverkandes identiteter skyddas också genom att kommunens namn, namn på kommundelar, skolor etc avidentifierats.

5. Resultat och analys

Här presenteras det reducerade empiriska materialet tillsammans med analysen. Inledningsvis kommer en presentation av informanterna samt en kort sammanställning av skolorna och de områden de ligger i. Då informanternas svar var såpass likartade har jag valt att presentera informanterna som grupper istället för individuellt. Det underlättar också analysen då studien har ett jämförande syfte. Vid arbetet med analysen av det empiriska materialet växte en tematik fram vilken används nedan vid redogörelsen för resultat och analys.

PRESENTATION AV INFORMANTERNA

I denna studie intervjuades totalt tio ungdomar som gick i nionde klass varav fem pojkar och fem flickor. Hälften gick i en skola med höga genomsnittliga resultat där över 92 % klarade kunskapskraven för gymnasiet. Denna skola ligger i ett socioekonomiskt välbärgat område där medelinkomsten låg på 342.500 kronor per år, vilket är ca 30.000 kronor över medelinkomsten i kommunen. Den andra hälften av ungdomarna gick i en skola där knappt 65 % av eleverna nådde kunskapsmålen i årskurs nio. Skolan ligger i ett socioekonomiskt svagare område där medelinkomsten låg på 243.400 kronor per år, vilket är dryga 70.000 kronor under medelinkomsten i kommunen. Siffrorna kommer från 2015 (Kommunens hemsida u.å. b). För att få en

bakgrundsbild av informanterna delas de här in i två grupper där grupp 1 innefattar de ungdomar som gick i skolan med bättre resultat och grupp 2 innefattar de övriga fem.

BAKGRUND

Grupp 1

Grupp 1 bestod av tre pojkar och två flickor. Samtliga ungdomar hade svenskfödda föräldrar och bodde i villa tillsammans med båda föräldrarna samt syskon. 90 % av föräldrarna uppgavs ha studerat vid högskola eller universitet och samtliga arbetade som tjänstemän varav 30 % i chefsposition.

Grupp 2

Grupp 2 bestod av tre flickor och två pojkar, samtliga med utlandsfödda föräldrar, dock var endast en av informanterna född utomlands. Samtliga informanter bodde i hyresrätt tillsammans med föräldrar och syskon. 20 % av föräldrarna uppgavs ha studerat vid högskola eller universitet och 70 % hade arbetaryrken.

ANALYS

Som jag skrev i inledningen visar tidigare forskning på att skelsegregationen har ökat både vad gäller föräldrarnas utbildningsnivå och inkomstnivå. Denna studies informanter bekräftar detta på ett mycket tydligt sätt. Forskningen har också visat på hur dessa parametrar har en ökande betydelse för hur väl eleverna lyckas i skolan. Mellan skolorna i denna studie skiljer sig resultaten åt med närmare 30 % vilket redovisats tidigare. Man kan här alltså ana en koppling mellan elevernas bakgrund och de resultat som skolorna uppvisar även om det inte är just det som denna studie syftar till att undersöka. Giddens (1991) har beskrivit hur det emancipatoriska politiska arbetet syftar till att frigöra individen och skapa möjligheter för människors utveckling. Tittar man på exemplet med hur individens bakgrund får en ökande betydelse för möjligheterna att studera vidare kan man tolka det som en regression i det politiska projektet. Individens bakgrund blir, återigen, ett hinder för att nå sin fulla potential. Detta minskar också möjligheten till identitetsskapande som enligt Giddens (1991) är en av de mest framträdande kännetecknen för senmoderniteten och syftet med livspolitik. I en tid när identitet och livsstil i många avseenden bygger på konsumtion blir en mindre gynnsam bakgrund, och därmed potentiellt en lägre inkomst, ett hinder för skapandet av identiteten. En tolkning av resultaten är också att ingen förändring har skett beträffande åtgärder för att motverka skelsegregation och social snedrekrytering. Trots att det gått dryga tio år sedan SOU

2008:61 presenterade förslag på åtgärder har regeringen återigen tillsatt en utredning med liknande direktiv.

FRAMTIDA STUDIE- OCH YRKESKARRIÄR

Grupp 1

Fyra av fem informanter hade valt ett teoretiskt program på gymnasiet, en hade valt estetisk inriktning. Samtliga uttryckte en osäkerhet kring vad de ville jobba med i framtiden men såg det som självklart att studera vidare på högskola eller universitet efter avslutad gymnasieutbildning. Samtliga informanter uppgav att valet av gymnasieutbildning hängde ihop med möjligheten att studera vidare efter gymnasiet.

Jag är inte så säker på vad jag vill jobba med i framtiden så jag tänker bara på vad jag är intresserad av och jag är intresserad av matte och NO och allt sånt. Tycker att biologin är intressant och den är lite bredare än natur/teknik om jag ska plugga vidare sen.

Jag ville gå sam för att jag gillar SO och svenska och sen tyckte jag att typ beteende verkar vara det roligaste. Med psykologi och ledarskap och sånt. Jag har ju inte planerat vad jag vill jobba med än. Fast jag vill ha en högskoleförberedande linje och det är bra att ha liksom ledarskap och sånt.

Att skaffa sig en bra utbildning uttryckte samtliga var en självklarhet. Endast en informant avsåg att eventuellt jobba lite efter gymnasiet innan fortsatta studier:

Först vill jag ju gå klart gymnasiet men sen kanske jag vill jobba nåt år, typ på ett café eller nåt. Sen vill jag nog fortsätta plugga något som är kul.

Övriga tänkte sig att fortsätta studierna direkt efter gymnasiet. En av informanterna uppgav att hen hade ett drömyrke:

Jag vill ju egentligen bli fotbollsproffs. Det är ju typ drömmen. Men jag tänker att jag kan ta hand om min egen träning. Så därför kör jag på typ en vanlig skola liksom.

Hen uttryckte dock att de ambitionerna sköttes vid sidan om studierna med resonemanget att det är bra med en utbildning att falla tillbaka på om drömmen inte går i uppfyllelse. Övriga informanter hade inga direkta drömyrken utan uppgav mer ”vanliga” yrken som arkitekt, ingenjör eller psykolog som tänkbara karriärvägar.

Jag är ju inte riktigt säker på vad jag ska läsa sen. Vi får se. Men nånting lär det bli. Hoppas jag bestämmer mig när jag går gymnasiet. Men jag har nog kanske tänkt typ civilingenjör eller kanske högskoleingenjör eller vad det heter. Nåt sånt.

Grupp 2

Samtliga informanter hade valt ett teoretiskt program på gymnasiet och uppgav att de planerade att efter avslutat gymnasium studera vidare på högskola eller universitet. Det var endast en av informanterna som uppgav att hen hade några riktiga drömmar om vad hen ville göra i framtiden.

Alltså drömmen vore ju att typ flytta till USA och starta ett eget företag och jobba med hudvårdsprodukter. Och skönhetsrelaterade produkter. Jag är liksom väldigt intresserad av det. Och USA är ju typ ett stort land och det är liksom väldigt starkt jämfört med andra länder. Men sen tänker jag att det liksom är bra, om det inte funkar, att man kan ha en plan B. Så därför tänker jag att jag pluggar i Sverige först och sen åker jag.

Övriga informanter var väldigt pragmatiska och uppgav att de valde sin gymnasieutbildning för ”att det är bra med en bred utbildning” och de tankar som fanns om den framtida yrkesrollen handlade om att bli jurist, läkare eller psykolog.

Jag är väldigt intresserad av utbildning och sånt och jag vill gärna lära mig och jag vill även komma långt i framtiden. Och för att komma långt är utbildning viktigt. Jag gillar att lära mig saker i skolan men jag har faktiskt ingen aning vad jag vill bli. Men jag tror nog att jag skulle vilja jobba med människor. Kanske inom juridik eller kanske typ socionom eller vad det heter. Där jag har chansen att hjälpa andra människor.

ANALYS

Informationen som informanterna i min studie gett målar upp en delvis annan bild än den som skapas när man går igenom tidigare forskning i ämnet: oavsett bakgrund har i princip samtliga valt ett teoretiskt, högskoleförberedande program och ämnar studera vidare efter gymnasiet. Då denna studie endast innefattar tio ungdomar kan man naturligtvis inte generalisera resultaten. Det blir dock intressant att söka förståelse för informationen. Enligt Bourdieus fältteori så bidrar habitus starkt till att påverka vilka vägar vi väljer i livet. För ungdomarna i grupp 1 blir det då närmast en självklarhet att de ska välja att studera vidare på universitet eller högskola då nästintill samtliga av deras föräldrar själva gått den vägen. Det är nära till hands att göra tolkningen att rådande diskurs i hemmet har influerat ungdomarnas val. Även för grupp 2 kan habitus vara en bidragande orsak till tankarna på högre studier. Det kan förefalla rimligt att anta att föräldrarna till dessa ungdomar önskar en annan framtid för sina barn än deras egen och högre studier kan vara en möjlig väg till ett annat liv. Även skolans fokus på teoretisk kunskap kan vara en bidragande faktor till inställningen till vidare studier. Det identitetsskapande projektet kan naturligtvis också tänkas bidra till de val informanterna gör. Giddens (1991) menar på att individen idag har ett större ansvar att skapa sin egen identitet och reflexivt speglar sig i sin omgivning varför även utbildning blir en del av identitetsskapandet: du är inte längre vad du är, utan vad du väljer att göra dig till. Det kan därmed tänkas att skapandet av identiteten och den rådande samhällsdiskursen väger tyngre än habitus och därmed skapar ett starkare incitament för att välja något annat än det man fått med sig i uppväxten. Habitus är starkt men inte skrivet i sten enligt Bourdieu. Huruvida informanterna i denna studie väljer att faktiskt fullfölja sina planer återstår naturligtvis att se. Statistiskt sett så kommer ungdomarna i grupp 1 med större sannolikhet att gå hela vägen medan grupp 2, med sina sämre förutsättningar, kommer att överge sina planer på högre studier. Bourdieu & Passeron (1991) menar på att det inte enbart är betygen som sållar bland eleverna vid val av utbildning. Den sociala

bakgrunden kan innebära en förutbestämd ”inställning” till om man kommer att klara en högre utbildning eller ej. Detta innebär att barn till föräldrar med lägre utbildningsnivå i högre utsträckning inte tror sig klara av utbildningen och därför väljer bort den. För grupp 1 innebär bakgrunden det motsatta: Det symboliska kapitalet, i form av exempelvis språkkunskaper och kontakter med den akademiska världen, kommer sannolikt att ge ett mycket bättre utgångsläge för grupp 1. Barn till föräldrar med en akademisk bakgrund har ett språkbruk som ger fördelar inom den kultur som inpräglas i skolans värld och språket är den mest effektiva distanseringstekniken vilket Bourdieu & Passeron (1991) visat. Bourdieu menar att vi agerar på olika fält och på det fält som högskolan utgör kommer informanterna från grupp 1 ha ett försprång då de besitter rätt typ av kapitalinnehav. Gruffman (2010) menar på att barn från arbetarhem saknar relevant information om tjänstemannayrken vilket i slutändan har en avgörande betydelse för valet av studier samt att de värderingar man får med sig hemifrån väger starkt in i beslutet. Detta bekräftas även av Bourdieus handlingsteori som menar på att habitus är det som omedvetet formar och styr våra beslut (Broady 1991). Även det ekonomiska kapitalet spelar in för möjligheterna till högre studier. Kurslitteratur, eventuell bostad och resor under studietiden är kostsamt vilket kan innebära hinder för grupp 2 när de väl står inför valet att välja vidare studier vilket också konstateras i SOU 2008:61 där utredarna föreslår ökade ekonomiska incitament för att även grupper med lägre betyg eller där föräldrarna har en svagare ekonomi ska ha större möjligheter att söka sig till längre utbildningar.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRAMGÅNG

Grupp 1

Samtliga informanter tänkte att vem som helst (i Sverige) kan nå en framstående position i samhället som exempelvis att bli en hög chef eller politiker. Nyckeln till att nå fram handlar om en egen stark drivkraft och en vilja att arbeta för det. En av informanterna uttryckte det såhär:

Det är ju många faktorer som spelar in. Men kanske mest att man har en egen vilja. Och hårt arbete. Men kanske också att man har rätt personer runtomkring. Men det går.

En annan tänkte att:

Det beror ju på hur man är som person. Att man verkligen vill jobba för det. Men jag tror att det kan vara svårare om man inte har tillgång till... Jag tror att det är svårare för en del men att alla kan lyckas. Och i Sverige är det ju gratis med utbildning och sånt så det ska inte vara några problem egentligen. Eller det är ju såklart svårt att nå höga positioner men alla kan nog klara det om man verkligen jobbar för det.

Vid frågan om alla människor hade samma förutsättningar för att lyckas nå fram var alla överens om att så inte var fallet. Några orsaker som kunde försvåra möjligheterna kom upp:

Det är ju inte riktigt lika för alla liksom. Som om nån invandrare exempelvis har svårt med språket men man kan nog klara det. Alla har nog inte lika förutsättningar som typ... Jag har ju bra stöttning hemifrån men alla kanske inte har det. Om typ man inte har en pappa eller mamma så kanske det kan bli svårare i uppväxten och så.

Det finns normer som gör det svårare för exempelvis kvinnor och invandrare. Kvinnor har ju svårare att bli chefer och så och det är nog samma med invandrare.

Det är nog svårare om man inte har ett bra språk eller om man inte har haft bra stöttning hemifrån. Om man kanske har föräldrar som jobbar hela tiden. Eller psykisk ohälsa.

Grupp 2

Samtliga informanter ansåg att vem som helst kan nå en framstående position i samhället men att man var tvungen att jobba hårt för att nå ända fram:

Det handlar mest om hur man tänker. Typ hur modig man är. Om du har ett bra tankesätt och du är hjälpsam då kan du få en hög position. Det beror på hur du agerar. Alltså om du är självständig och bygger upp dig själv med dina egna ben. Jag kommer bygga upp mig själv med mina egna ben. Jag är typ en ensamvarg. Det är bättre om man är självständig.

Om man verkligen kämpar och visar att man vill och om man tar del av kunskaper så tror jag faktiskt det är möjligt. Och om man får den hjälp man behöver, om man gör det som krävs. Varför inte?

En annan viktig del för att lyckas i livet uppgavs vara att ha en bra utbildning.

Om man har rätt utbildning och språket och inte tänker på etniciteten så kan man lyckas. Då tror jag att det går. Men sen är ju Sverige ett land där man tänker mycket på etnicitet och så. Det borde vara så, men ibland är det ju inte det.

Samtliga var också överens om att inte alla människor hade samma förutsättningar att nå sina mål. Etnicitet, psykisk ohälsa och otrygga familjeförhållanden uppgavs som försvårande anledningar. En informant uttryckte det såhär:

Ja, jag tror ju inte det är likadant. Alla människor har ju inte samma möjligheter. Även om vi i Sverige vi har ju ganska mycket tur. I andra länder har dom kanske inte samma förutsättningar som vi har här. Men det blir svårare om man inte har språket du vet. I Sverige tänker man mycket på etnicitet och så.

En annan på det här sättet:

Även om det är bra i Sverige så har inte alla det. Beroende på bakgrund och så. Som om du kommer från ett annat land då kanske du inte kan språket lika bra. Då blir det svårare.

ANALYS

Vid frågeställningarna som rör möjligheterna att lyckas ser jag en stark påverkan av senmodernitetens individualism. Samtliga informanter menar på att det är en stark individ som lyckas ta sig fram hela vägen vilket stämmer väl överens med Giddens teorier om självidentitet. Vi är inte längre bundna vid traditioner utan äger en större frihet att forma våra liv. Likt Giddens menar informanterna på att det är individen själv som har ansvar för utformandet av sin framtid.

Detta styrks också i undersökningen gjord av Tolstrup Holmegaard et al. (2014) där informanterna uppgett att beslut som påverkar framtida karriär är individuella och bygger på vem man önskar vara. Undersökningen visar dock att den sociala bakgrunden faktiskt har en större inverkan på dessa beslut vilket då kan tyckas stå i kontrast till senmodernitetens individualism. Bourdieus fältteori som i stor utsträckning menar på att bakgrunden fortfarande i mångt och mycket styr vardagliga beslut, ger också stöd för detta. Visst kan det vara så att senmoderniteten har gett fler människor utrymme till en större frigörelse men sett till de rapporter som presenterats i denna studie finns det fortfarande stora hinder för många. Grupp 2 skulle kunna sägas falla in i den kategori som idag begränsas i sina möjligheter. Om den sociala bakgrunden har en så stor inverkan som forskningen visar så skulle det även kunna sägas att även informanterna i grupp 1 hindras att gå sin egen väg då deras habitus redan lett dom in på en viss bana. En mer privilegierad sådan måhända men trots allt en väg som i någon utsträckning redan är förutbestämd och därmed inte självvald.

ATT LYCKAS I SKOLAN

Grupp 1

Samtliga informanter angav bra lärare som den viktigaste faktorn för att nå bra resultat i skolan. Att ha stöttande föräldrar var också av stor vikt. En informant poängterade också att kompisar var viktiga.

Det viktigaste är såklart bra lärare. Och stöttande föräldrar. För mig känns det som jag har knäckt typ nån kod och det bara funkar liksom. Jag tror ändå att bland det viktigaste är att man har stöttande föräldrar. Jag tycker nog också att om man har bra lärare blir alltid lättare. Dom måste vara bra på att lära ut. Som i spanska till exempel så fick vi en ny lärare förra terminen och jag har lärt mig mycket mer nu. Det känns som om jag hade haft henne från början hade jag kunnat mycket mer.

Ja men skolan, lärarna ska ju vilja få en att vilja lära sig mer. Inte att man ska känna att jag vill inte ha det är ämnet nånsin mer. Kompisar är nog också viktigt. Då är det nog lättare att vara i skolan. Man har alltid nån att hänga med på rasterna och sådär. Då känns det liksom roligare att gå till skolan. För att träffa kompisarna.

Grupp 2

Nyckeln till att lyckas i skolan uppgav 4 av 5 vara bra lärare och stöttande föräldrar och vänner.

Det viktigaste är väl att man lägger ner tid på att plugga och att man blir pushad av lärarna. Sen måste man ju ha bra stötning hemifrån. Av föräldrar och så.

Jag skulle nog säga pushning. Alltså jag går ju i skolan och om jag inte har lärare som typ säger att gör den här uppgiften och ta ditt ansvar då blir det som att... Då pluggar jag inte. Jag tycker typ att det är viktigt att man har lärare som pushar som visar dig vad du kan och vad du inte kan.

En av informanterna ansåg att det mestadels handlade om egen kraft.

Egentligen handlar det om hur du själv beter dig. Det handlar liksom mest om respekten. Om du är uppkäftig mot din lärare då kommer du inte få någon hjälp. Om du är smart så kan du utnyttja det här. Om du inte är

snäll kommer du förstöra för dig själv. Det är din framtid. Och för läraren förstör du ingenting. Det finns ju kanske 30 elever som behöver hjälp så du spelar ingen roll. Var dig själv och ha respekt för dom om du vill ha respekt. Om du vill ha det du vill ha, då du måste ge. Det hänger ju på dig själv.

ANALYS

Då samtliga informanter genom sina beslut att välja teoretiskt inriktade program samt uppgifterna om att de planerar att studera vidare på högskola eller universitet efter gymnasiet visar de tydligt på att de anser att teoretisk utbildning är viktig. Ett eget ansvar och hårt arbete uppgavs vara det viktigaste för att nå en framstående position. Dock uppger nästan samtliga informanter att det är bra lärare och stöttande föräldrar som är den viktigaste faktorn för att lyckas med sin utbildning. Ska man se till den tidigare forskning och det teoretiska ramverk som presenterats i denna studie är det nära till hands att dra slutsatsen att bra lärare inte alls har den stora betydelse som informanterna anser. Det är snarare så att det är den sociala bakgrunden; föräldrarnas utbildnings- och inkomstnivå som är de avgörande faktorerna för hur väl man kommer att lyckas med sin utbildning. Resultatet av denna studie pekar alltså på att i dagsläget så skiljer sig inte informanternas tankegångar nämnvärt beroende på skola eller socioekonomiskt område men som tidigare studier visar så har den sociala bakgrunden ofta en starkare inverkan på beslut än vad individen själv är medveten om. Slutsatsen av denna analys blir därmed kluven då det å ena sidan är hoppfullt att samtliga informanter ser ljus på framtiden oavsett bakgrund men där både teoribildning och tidigare forskning visar på att realiteten kommer att te sig annorlunda.

6. Avslutande reflektion samt förslag på vidare forskning

En stor mängd tidigare forskning visar på att ungdomar från studieovana och socioekonomiskt svaga hem med största sannolikhet inte kommer att gå vidare till högre studier. Det motsatta gäller för barn till högskoleutbildade och välbärgade föräldrar. Denna studies syfte var att jämföra hur ungdomar som går i skolor med stora skillnader i resultat som ligger i skilda socioekonomiska områden ser på sin framtida studie- och yrkeskarriär för att se om dessa skillnader påverkar ungdomarnas val inför framtiden. Det enkla svaret som undersökningen ger är att det inte finns någon skillnad. Detta tycker jag är, mot bakgrund av tidigare presenterat underlag, väldigt intressant. Bourdieu menar i sin fältteori att habitus vägleder oss på de sociala fält vi befinner oss och det kapital vi har med oss bestämmer vår position och de möjligheter vi har. I denna undersökning kan denna teori både bekräftas och ifrågasättas då samtliga ungdomar, på grund av, eller oavsett, sin bakgrund gör likartade val och ser sin framtid på liknande sätt. Den ena gruppen

följer de utstakade spåren medan den andra gruppen trampar upp en egen stig vilket kan tolkas gå mer i linje med Giddens teorier om identitetsskapande i senmoderniteten; den emancipatoriska politiken har gett utrymme för fler grupper att uppnå en större frihet. Dessa två teorier ger utrymme för olika tolkningar av resultatet vilket kanske kunde ha undvikits om exempelvis endast den ena teorin använts i tolkningen av empirin. Bourdieu har kritiserats för att söka alltför komplicerade lösningar istället för att tolka det direkt observerbara i människors beteenden (Broady 1991, s 262-263) vilket kanske även kan göras gällande i mitt val av i någon mån motstridiga teorier.

Som nämnts tidigare så kan resultaten av denna studie på grund av sina begränsningar inte generaliseras och därav ska man inte dra några långtgående slutsatser. Dels så kunde intervjuer med andra informanter gett andra svar och min egen förförståelse kan ha färgat både utformningen av intervjuguiden och tolkningen av empirin. En kvantitativ metod med exempelvis en enkät som skickats ut till samtliga skolor kunde också gett andra resultat och kunde ha gett möjligheten att generalisera resultaten. Men tendenserna som framkommer tycker jag ändå är väl värda att lyfta fram. De kanske kan bidra till att uppmärksamma behovet av vidare forskning på området då resultaten här skiljer sig såpass markant från den tidigare forskning som presenterats. Det finns, vad jag kunnat utröna, ett glapp i den jämförande forskningen mellan skolor med stora skillnader i kunskapsresultat och hur detta faktum påverkar ungdomarna. En tänkbar uppföljning skulle kunna vara att titta på hur många av de som redan i nionde klass tänker sig att senare välja en högre utbildning som faktiskt fullföljer och går hela vägen och om det skiljer sig åt mellan grupperna. Detta kunde ytterligare stärka tidigare forskning alternativt leda till ny kunskap på området. Vidare vore det också intressant att se hur ungdomarna i efterhand reflekterar kring sina tankegångar om de ges utrymme att blicka tillbaka.

Ytterligare ett område att utforska är hur skolan arbetar med att jämställa olika typer av yrken och utbildningar, eller om de gör det över huvud taget, samt att titta på hur lärarkåren i sig värderar de olika ämnena i skolan; hur ser de, som ska förmedla kunskap, på kunskapen i sig?

7. Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (Red). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Bourdieu, P. & Passeron, J-C. (2008). *Reproduktionen*. Lund: Arkiv förlag.

Bourdieu, P. (1995). *Praktiskt förnuft. Bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.

Broady, D. (1991). *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. 2 uppl. Stockholm: HLS Förlag. Hämtad från: <http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/p-broady-91.htm>

Dresch, J & Lovén, A. (2010). Vägen efter grundskolan. I Lundahl, L. (red)(2010) *Att bana vägen mot framtiden* (s.37-61) Lund: Studentlitteratur.

Giddens, A. (1991). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.

Giddens, A. (1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.

Gruffman, U. (2010). Klassresenärer och kvarstannare. I Lundahl, L. (red)(2010) *Att bana vägen mot framtiden* (s.63-89) Lund: Studentlitteratur.

Kommunens hemsida. (u.å. a). *Jämför grundskolor*. Tillgänglig från: https://www.____.se/forskola-och-skola/grundskola/jamfor-grundskolor

Kommunens hemsida. (u.å. b). *Områdesfakta*. Tillgänglig från: http://____.statistikportal.se/omradesfakta

Kommitédirektiv 2018:71. Ökad likvärdighet genom minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 220-236). Stockholm: Liber
- Skolverket. Rapport 467*. (2018). Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnaden mellan skolor. Stockholm: Skolverket.
- Skollag (2010:800). Tillgänglig från: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800#K7
- SOU 2008:69*. Välja fritt och välja rätt. Drivkrafter för rationella utbildningsval. Stockholm: Fritzes.
- SCB. (u.å.). *Socioekonomisk indelning (SEI)*. Tillgänglig från: [https://www.scb.se/dokumentation/ klassifikationer-och-standarder/socioekonomisk-indelning-sei/](https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/socioekonomisk-indelning-sei/)
- Tolstrup Holmegaard, H. Ulriksen, L. M. & Møller Madsen, L. (2014). The Process of Choosing What to Study: A Longitudinal Study of Upper Secondary Students' Identity Work When Choosing Higher Education. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Vol. 58, No. 1, 21–40. Routledge. Tillgänglig från: <http://dx.doi.org/10.1080/00313831.2012.696212>.
- Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

8. Bilagor

INTERVJUGUIDE

Vilket område i ----- bor du i?

Vilken skola går du i?

Bor du med dina föräldrar?

Har du syskon?

Bor du tillsammans med syskonen?

Hur bor ni?

Har du eget rum?

Är dina föräldrar födda i Sverige?

Vilket land?

Är du född i Sverige?

Har du sökt till gymnasiet?

Vilken inriktning/program?

Varför valde du just den utbildningen?

Vad vill du jobba med i framtiden?

Är det ditt drömyrke?

Om inte, vilket är det?

Kommer du nå dit?

Tror du att du kommer att läsa vid universitet eller högskola i framtiden?

Vad jobbar dina föräldrar med?

Har dina föräldrar studerat vid universitet eller högskola?

Har dina syskon studerat vid högskola/universitet?

Kan vem som helst nå en hög position i samhället, tex bli en hög chef eller politiker?

Om nej, vem tänker du kan bli det?

Om ja, vad beror det på?

Har alla samma förutsättningar att nå fram?

Vad är viktigast, tänker du, för att lyckas i skolan?

BREV TILL SKOLLEDNING

Hej nn,

Stefan Langendorf heter jag och är sociologistuderande vid Lunds universitet ——— - ———. Jag har just påbörjat arbetet med min kandidatuppsats och planerar en jämförande studie av ungdomars syn på sin framtida studie- och yrkeskarriär.

Vi vet ju sedan tidigare att exempelvis föräldrars studiebakgrund påverkar ungdomars val att söka sig till högskolestudier och nyligen gjorda studier visar att skolornas socioekonomiska sammansättning i allt högre utsträckning påverkar elevernas betyg.

———— är en intressant kommun ur det perspektiv att det finns många områden med väldigt skiftande karaktär och att resultaten i skolorna skiljer sig också mycket åt. Jag vill därför undersöka hur ungdomar i nionde klass i skolor i områden med av olika socioekonomisk karaktär tänker om sin framtid. Min förhoppning är att min studie ska kunna få fram ny kunskap på området och men kanske främst belysa hur situationen för ———- ungdomar ser ut. Jag kontaktar därför dig som skolledare och hoppas på att du kan hjälpa mig att komma i kontakt med eleverna i xxxx niondeklasser. Önskvärt vore att få möjlighet att träffa 4-5 av era niondeklassare för att göra en kort enskild intervju med dom. Intervjun tar ca 20 minuter och kan ske hos er på skolan om ni har någon lämplig lokal eller någon annanstans som passar. Det ideala vore att detta sker under vecka xx eller xx.

Har du några frågor eller funderingar så är du välkommen att höra av dig.

Vänligen

Stefan Langendorf

Tel: 0708-62 37 66

ANHÅLLAN OM MEDGIVANDE

Anhållan om tillåtelse att intervjua ert barn för en undersökning inom ramen för ett examensarbete i sociologi vid Lunds Universitet.

Hej!

Jag är sociologistudent vid Lunds Universitet. Jag skall nu skriva mitt examensarbete som leder fram till en filosofie kandidatexamen i sociologi. Examensarbetet är en undersökning som syftar till att jämföra hur ungdomar i olika områden i ——— ser på sin framtida studie- och yrkeskarriär och vilka likheter/skillnader som eventuellt finns.

Ert barn har anmält sitt intresse för att delta i undersökningen och jag vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som är en förutsättning för examensarbetet. Alla elever som deltar garanteras anonymitet och det materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning. Intervjuerna kommer att spelas in och raderas efter transkribering. Intervjun tar ca 15 minuter och kommer att äga rum på skolan. Personal från skolan finns närvarande under intervjun.

För att ge ert medgivande skriver ni under detta brev och skickar det med eleven tillbaka till skolan. Har ni frågor är ni välkomna att höra av er.

Med vänliga hälsningar

Stefan Langendorf

Tel: 0708-62 37 66

E-post: stefan.langendorf.4718@student.lu.se

Jag ger härmed tillstånd till att mitt barn deltar i ovan beskrivna intervju.

Datum

.....
Elevens namn

.....
Vårdnadshavares underskrift

.....
Vårdnadshavares underskrift

.....
Namnförtydligande

.....
Namnförtydligande

Handledare för examensarbetet är Birgitta Ericson vid Sociologiska institutionen, Lunds Universitet. E-post: birgitta.ericson@soc.lu.se